איינער פון די בויער

א פאר שטריכען צו דער געלעגענהייט פון דר. עטינגערס בעזוך אין די פאראייניגטע שטאאטען.

רעדאקציאנעלע באמערקונג: דער ראזיגער ארטיקעל גיט א קורצע און אינטערעסאנטע לעבענס־בעשרייבונג פון דר. עקיבא עטינגער, דירעקטאר פון קרן קימת לאנד־דעפארטמענט, וועלכער איז איצט אנגעקומען אין אמעריקא צו העלפען דורכפיהרען דעם פינף יאהר אוסישקין־פלאן.

פולע צוויי דריטעל פון אלע זיינע ביז איצטיגע (באלד 60) לעבענס יאהרען האט ער מיט וואהרט, שריפט און טהאט געווידמעט דער אנריקולטורעלער וויסענשאפט און איהר פראקטיק און געגומען אן אקטיוען און אויך לייטענדען אנטייל אין אלע וויכטיגע אידישע אונטערנעהמונגען אויפ'ן געביעט פון אגריקולטורעלער קאלאניזאציאן אין מזרח אייראפא, אין דרום־אמעריקא און אזיען.

זייט 29 יאהר איז ער אויטאריטעט ראטגעבער און זייט 17 יאהר איז ער איינער פון די הויפט־לייטער און בויער פון אונזער נאציאנאלער אגריקולטורעלער אויפבויונגס קאלאניזאציע אין ארץ ישראל.

און נאך אזוי פיעל יאהרען פון אזא פאראנטוואָרטליכער שטעלונג אזא שווערע און ערמידענדע ארבייט, האט ער איצט דאך גלייך געפאלגט דעם רוף און גענומען אויף זיך דעם לאסט צו פארלאזען זיין איהם אזוי ליעב ארץ ישראל מיט זיין נויטיגער ארבייט אין איהר. און פאהרען נאך די פאראייניגטע שטאאטען אין די אינטערעסען פון דעם אונז אלע, מען אזוי טייערען אידישען נאציאנאל פאנד, דער איינציגער ערלעזער און ערווערבער פון אונזער הייליגער באדען אין אונזער היסטאריש לאנד.

אט אזעלכער איז דער אונזער פארלאזענער אין זיינע אידעאלען אימער אזוי טרייער און איבערגעגעבענער אין זיך רוסלאנד, ארגענטינא, בראזיליען און ארץ ישראל אזוי באקאנטער און רעספעקטירטער אין דער צויוניסטישער וועלט אזוי באוואוסטער אנראנאס, הער עקיבא יעקב עטינגער.

זעהר ערנסט איז דער מאמענט, דרינגענד איז די ארבייט — ווער קען עס, ווער מעג עס זיך איצט ענטזאגען צו אפגעבען זיינע לעצטע קרעפטען, דער הויפט פאר דער פארגרעסערונג פון אונזער באדען־באזיץ אין ארץ ישראל, וועל־כער איז אונז איצט אזוי נויטיג ווי דאס דאס לעבען!

אט אזוי האט אנראנאס עטינגער געענטפערט אויף דער פראגע אויב ער וועט איינשטימען צו פאהרען אפילו אין די הרי־חשך, אום מיטצוהעלפען אין דער פארגרעסערונג פון אונזער באדען באזיץ אין ארץ ישראל.

ווייל „א ליעבהאבער" פון באדען, און דערהויפט פון דעם ארץ ישראל־דיגען באדען, איז אנראנאס עטינגער נאך פון זיין פריהסטער יוגענד

אן איינציקעל פון גאונים (פון ר' יוסף עטינגער פון זיין פאטערס צד, און ר' עקיבא איגער פון זיין מוטערס צד) און א קינד פון עכט אידישע אינטעליגענטע עלטערען, אין וועמענס הויז די חבת ציון באוועגונג האט אריינגעדרונגען שוין אין איהרע ערשטע יאהרען, האט עטינגער נאך אלס גימנאזיסט באשלאסען צו מאכען זיין היים אין ארץ ישראל און ווערען איינער פון איהרע בויער און אויפלעבער.

צוליעב דעם צוועק האט ער פריהער נעהערט לעקציעס אין דעם פאקולטעט פאר אריעטנטאלע שפראכען (דערהויפט העברעאיש און אראביש) פון דעם פעטערבורגער אוניווערזיטעט, און דערנאך אויך געלערענט אגראנאמיע און אנדערע נייטיגע לימודים.

באקומענדיג זיין דיפלאם אין רוסלאנד איז ער אפגעפאהרען נאך אויסלאנד, וואו ער האט זיין אגראנאמישע וויסענשאפט פארפאלקאמט דורך שטודירען אין אויך פראקטיצירען די אגריקולטור־פריהער אין שווייץ, דייטשלאנד, איטאליען און אונגארן און דערנאך אויך אין פראנקרייך, וואו ער האט (אין באן) באקומען דעם טיטעל אגראנאס.

זיין ערשטען עפענטליכען אויפטריט האט הער עטינגער געמאכט אין יאהר 1896 אויף דעם ערשטען אגראנאמען צוזאמענפאהר, אין פעטערסבורג, וועלכען די יק"א האט גערופען אין דיא אינטערעסען פון די אידישע ערד־ארבייטער אין דרום־רוסלאנד און ליטא.

אויף אט דעם צוזאמענפאהר האט זיך הער עטינגער אזוי אויסגעצייכענט מיט זיין וויסען, ערפאהרונג און פראקטישקייט, אז די יק"א האט בלויז איהם פארטרויט די פאראנטוואָרטליכע ארבייט צו גרינדען, לויט זיין פלאן, און לייטען דעם אינסטיטוט פאר פלאנצונגען אין דרום רוסלאנד, וועלכער האט געדיענט אלס שולע פאר דער פראקטישער ערצרייהונג פון אידישע קאלאניסטען און אויך אלס מקור פאר אלע סארטען פרוכטבאר־מער און וויינשטאקען.

גאנצע 13 יאהר איז הער עטינגער געשטאנען אין דער שפיצע פון דיזען וויכטיגען אינסטיטוט, און אין פארלויף פון דער צייט האט ער זיך אזוי אויסגעצייכענט מיט זיין גלענצענדער און ערפאלגרייכער ארבייט און אויך מיט זיינע וויסענשאפטליכע שריפטען, אז ער איז נים בלויז פון אידען אבער אויך פון ניט אידען אנערקענט געווארען אלס גרויסער אויטאריטעט אין זיין פאך.

בינתים איז די קאלאניזאציאנס־ארבייט פון די חובבי ציון אין ארץ ישראל געקומען צו אזא שווערען קריזיס, אז דער פארשטארבענער דעניקער אחד העם איז אויפ'ן גרונד פון פלאנצען און ערנסטען שטודיים אין ארץ ישראל געקומען (אין זיין בעריהמטען „אמת מארץ ישראל") צו דער איבערצייגונג, אז מען דארף נאר אויפגעבען די אגריקולטורעלע קאלאניזאציאן אין ארץ ישראל אלס אונמעגליכע.

פאר די חובבי ציון האט זיך דאמאלס, בנוגע דער אגריקולטורעלער קאלאניזאציאן אין ארץ ישראל, געשטעלט זעהר שארף און דרינגענד די פראגע: יא אדער ניט שטיצען די זעלבע קאלאניזאציאן.

און אלס גרעסטער אויטאריטעט און פוסק אחרון אין דער ערנסטער פראגע האבען זיי ערוועהלט דעם הער עטינגער.

מיט דער הילף פון דער יק"א, וועלכע האט זיך דאמאלס אנגעהויבען אינטערעסירען מיט דעם ישוב א"י, האבען זיי געשיקט נאך ארץ ישראל דעם הער עטינגער, וואס נאך זיין שטודירען די לאנע אינ'ס לאנד פאנאטען לאנג, איז ער געקומען צו אפטימיסטישע באשלוסען, אין א דאנק די רעזולטאטען פון זיין פארשונג און די אונטערזוכונגען האבען חובבי ציון פארטגעזעצט און די יק"א אנגעהויבען די אגריקולטורעלע טעטיגקייט, וועלכע האט געדיענט אלס פונדאמענט פאר דער איצטיגער גלענצענדער אידישער אגריקולטורעלער קאלאניזאציאן אין ארץ ישראל.

זייט דאמאלסט האט זיך הער עטינגער איבערגעגעבען בלב ונפש צו ארץ ישראל'ס אגריקולטורעלער אויפלעבונג.

האט די יק"א איהם געשיקט בראש פון א פאך קאמיסיע נאך מעסאפאטאמיען (אין יאהר 1910) אום צו אויסגעפינען אויב די לאנד איז פאסיג פאר א אידישער קאלאניזאציע, ווי די יונגע טעַרקען האבען דאמאלס פארגעשלאגען — האט ער זיי דערפון אפגעראטען, אויס דעם גרונד זי זאל זיך בעסער קעגען קאנצענטרירען אין ארץ ישראל, וואס זי האט געפאלגט.

און איז ער געווען גענעראל אינ־ספעקטאר פון די יק"א קאלאניעס אין ארגענטינא (1910-1913) און לייטער פון דער אידישער קאלאניזאציע אין בראזיליען (1914) האט ער געדענקט וועגען ארץ ישראל און אין א וויכטיגער אבהאנדלונג, אין דייטש, איבער די אידישע קאלאניעס אין די דערמאהנטע לענדער, האט הער עטינגער זעהר שטארק אונטערגעשטראכען דעם פאקט אז טראץ דעם וואס דיזע קאלאניעס זיינען אין א גוטען צושטאנד און האבען גוטע אויסזיכטען, דארף מען זיי דאך בעטראכטען אלס איבערגאנגס־בריק "אויף דעם וועג פון ארגענטינע נאך ארץ ישראל".

ווי שוין אויבען געזאגט האט הער עטינגער, זייט 1914 קאנצענטרירט זיין גאנצע טעטיגקייט אין דער ארץ ישראל דיגער קאלאניזאציע, אין וועלכער ער האט זעהר פיעל אויפגעטאן, פריהער אלס דער לייטער פון דעם קאלאניזאציאנס־דעפארטמענט פון דער היגער ציוניסטישער עקזעקוטיווע און דערנאך אלס לייטער פון דעם נאציאנאל־פאנדס באדען־דעפארטמענט.

הער עטינגער האט זעהר פיעל געלייסטעט צו דער ערווערבונג פון דעם עמק יזרעאל, דאס הארץ פון דער אידישער אגריקולטורעלער קאלאניזאציאן אין ארץ ישראל און זיין אויפלעבונג, און ער/ווערט איצט מיט רעכט באטראכט אלס איינער פון די גאר גרעסטע און ערפאהרענסטע אויטאריטעטען אין אגריקולטורעלער קאלאניזאציאן, דערהויפט אין דער אידישער נאציאנאלער קאלאניזאציאן.

* * *

דעם 23־טען פעברואר איז הער עטינגער אפגעפאהרען פון ארץ ישראל אויף זיין וועג נאך די פראאייניגטע שטאאטען מיט פולע העכט ערווארטעט דאס בויענדע ארץ ישראל, אז די אמעריקאנער אידען וועלען איהם געבען א פאסיגען ברוך הבא, אום איהם העלפען צו מאכען זיין מיסיע אזוי ערפאלגרייך ווי מעגליך.

בעדעל קאצענעלענבאגן, דער פיהרער פון דער אידישער ארבייטער אגראנאמיע אין ארץ ישראל און דערעקטאר פון איהר טעגליכע צייטונג "דבר", וואס ער שיינט אין תל אביב, האט אין א ברעיף צו דר. עטינגער געזאגט: דאס פאלגענדע וועגען דער וויכטיגקייט פון מיסיע:

מיט א בעזונדער געפיהל האב איך אויפגענומען די מעלדונג אז איהר האט איינגעשטימט צו זיין דער שליח פון דעם אידישען נאציאנאל פאנד נאך די פאראייניגטע שטאאטען, אום צו פארווירקלי־כען די "5 יעהריגע פראגראם" פון דעם פאנד.

"אבוואהל דער אידישער נאציאנאל פאנד איז זעהר באליעבט און רעספעקטירט ביי די גרויסע אידישע מאסען, פון סיביר ביז ארגענטינע און פון קענערע ביז תימן, דאך איז נאך דא זעהר פיעל צו טאן פאר איהם זייטענס די ליידער וועניגע מעגשען, וועלכע פארשטעהען די גאנצע טיעפקייט פון די ווערטען, וועלכע שטעקען אין דעם אידישען נאציאנאל פאנד.

"אלע אונזערע אידישע פראבלעמען פון אונזער היסטארישער עפאכע, די עקאנאמישע און גייסטיגע, האבען קיין לעזונג כל זמן ביז אזוי ווערט די אידישע מאסען נים געבען קיין באזיץ אין באדען.

אין פון אלע אינסטיטוציעס, וועלכע האבען געזוכט צו איינרעדנען אידען אויף דעם באדען, איז דער אידישער נאציאנאל פאנד דער איינציגער, וועלכער האט באוויזען צוזאמען צושמעלצען אין א סיס־טעטישער צוזאמענשמעלצונג די שטרע־בונג פונ'ם איינצעלענעם צום באדען, צו זאמען מיט'ן אידעאל פון נאציאנאלען פרייהייט און א דייטליכע סאציאלע סיסטעם, וועלכע איז אויסען ניט צו דער־לאזען קיין שום ספעקולאציע מיט דעם באדען, פארזארגען דעם ארבייטער מיט דעם נויטיגען באדען, און דער באדען זאל דאך בלייבען דער אייביגער באזיץ פון דער נאציאן, וועלכע וועט קיינמאל ניט דער־לאזען אז מען זאל דעם באדען שלעכט אויסנוצען.

די רעזולטאטען פון דעם פאנד'ס אר־בייטען, אזוי ווי אין דער אויפבויאונג פון די צעהנדליגער ישובים פון נייע ארבייטער, הן אין זיין שאפען א גרויסען נאציאנאלען פארמעגען, סיי אין דעם באפרייען דעם איינצעלענעם פון שמערגיג ליידען און עלענד. און אויך אינ'ם שאפען א נייעם סאציאליסטישען און קולטורעלען שטייגער אינ'ם לאנד — מאכען דעם פאנד פאר דעם ברענענדען פונקט פון די אידישע מאסען וועלכע לעבען נאך פרייהייט און א לעבען פון ארבייט און עהרע.

"טויזענטער ארבייטער אין אונזער לאנד, וועלכע האבען זייער בעסטע יוגענד געווידמעט פאר אונזער פאלקס אויפלעבונג און פאר דעם שאפען אין אונזער לאנד נייע סאציאלע לעבענס פארמען — קוקען אויס זייערע אויגען אויף יעדער ערפאלג און פארגרעסערונג פון דעם אידישען נאציאנאל פאנד.

און צעהנדליגער טויזענטער חלוצים, די בעסטע פון דער אידישער יוגענד אין דער גאנצער וועלט, ערוואַרטען מיט דעם גרעסטען אונגעדולד דעם גליקליכען מאָמענט ווען זיי וועלען שוין באקומען די מעגליכקייט צו פארווירקליכען — אויף דעם נאציאנאל פאנד'ס באדען — זייער הייליגען טרוים: זיך איינקלאמערען אין דער ערד און שאפען א אידישע ארבייטס־ווירטשאפט, וועלכע זאל פארנעהמען איהר פלאץ אין די באמיהונגען פון דער מאָ־דערנער וועלט פאר א סאציאלע באפרייאונג און קולטורעלע דערהויבונג.

"און דוקא אין דעם איצטיגען מאָ־מענט ווען פון פיעלע זייטען זיינען גע־מאכט געוואָרען בייזיג פארזוכען געגען דער דאזיגער אינסטיטוציע, מיט וועלכער יעדע פאלקסטימליכע פרייהייטס באוועגונג מעג זיך באריהמען, אין א צייט ווען מיט דער מאסקע פון פאכמענשאפט און פאלשע גערעכטיגקייט מאכט מען אויף דעם אידישען נאציאנאל פאנד און אויף אונזער ארבייטענדע קאלאניזאציאן כל מיני מאדערנע בלוט בלבולים, — דוקא איצט איז עס זעהר וויכטיג און נויטווענ־דיג צו אויפדעקען און ציינען די ליכטיג־קייט און שעהנקייט פון אונזער דאזיגער טייערער אינסטיטוציע און פארגרעסערען אהרע שאפונגס מעגליכקייטען.

"און איך בעטראכט פאר זעהר וויכ־טיג, וואס דער אידישער נאציאנאל פאנד האט דיך ערווערבן פאר אזא פארענט־וואָרטליכער און שווערער מיסיע. דיין פארגענגענהייט איז רייך מיט דער שאַ־פונג פון אידישער אגריקולטור און פאר־שיעדענע לענדער, פון בעסאראביען ביז ארגענטינען, און ספעציעל די פיעלע אין פרוכטבארע יאהרען פון דיין ארבייט אין ארץ ישראל. די גרויסע אגריקולטורעלע און קאלאניזאציאנעלע ביילדונג וואס דו דו האסט ערווארבען אין פארלויף פון

(פארזעצונג אויף פיידיש 6)

וואס פרויען מענען וויסען

פון מאריע אייבערהעמס.

1.

מאדאם מאריע מאשערעו איז די איינציגע פרוי־מעיאר, וועלכע האט ווען פארנומען דעם אמט אין א פראנצויזישער שטאדט, און זי רעפרעזענטירט עד היום די עקזעקוטיווע מאכט אין סוא־סאן.

טראצדעם וואס די פראנצויזישע פרויען האבען ניט קיין שטימרעכט און גענען דארום ניט אנהאלטען קיין אפי־ציעלען פאסטען, איז מאדאם מאשערען עוואָרען א בירגערמייסטערין דורך ספע־ציעלע אומשטענדען.

זי האט געלעבט אין סואסאן ווערה־ענד דער מלחמה, ווען די דייטשען האָ־בען אטאקירט די שטאדט. אלע מוניצי־פאלע בעאמטע זיינען זיך צולאפען פאר די עראָבערער.

מאדאם מאשערעו האט זיך געפונען אין סיטי האל, וועלכער איז דאן פאר־וואנדעלט געוואָרען אין א דריינענדען האספיטאל פאר נויט־פאלען, און האט זיך געניאנטשעט מיט די פארוואונדעטע סאָלדאטען, ווען דער־דייטשער קאמאנדיר איז אריינגעקומען און געפרעגט:

"ווער איז דא דער מעיאר?"

— איך בין עס" — האט די פרוי געענטפערט. דאן האט די מוטיגע מא־דאם מאשערעו אויף שנעל ארגאנזירט א פראוויזאָרישע אדמיניסטראציע און האט אנגעפיהרט די מוניציפאלע געשעפ־טען.

איהר זעלטענער קוראזש און מלחמה רעגענסט זיינען בלויז באלוינט געווא־רען שפעטער מיט אן אויסצייכענונג פון עהרענלעגיאָן, נאָר אויך מיט דער ספע־ציעלער פרויען־לעגיע פאר איהר צו בלייבען לעבענס־לענגליכע בירגערמייסטערין פון סואסאן.

2.

ה. הוירבערט ספענסאר, דער וועטע־ראן־פארשער פון די דרום־אמעריקאנישע וויסענשעפטען, האט דערקלעהרט, אז פרויען האבען אין וויסענשאפטליכע עקספערי־צעיעס קיין פלאץ ניט אין זיינע אר־בייטען, אזוי ווי אין דער אויפבויאונג פון ריינע דאמען ניט אנהאלטען קיין אפי־ציעלען פאסטען, איז מאדאם מאשערען עוואָרען א בירגערמייסטערין דורך ספע־ציעלע אומשטענדען.

זי האט געלעבט אין סואסאן ווערה־ענד דער מלחמה, ווען די דייטשען האָ־בען אטאקירט די שטאדט. אלע מוניצי־פאלע בעאמטע זיינען זיך צולאפען פאר די עראָבערער.

מאדאם מאשערעו האט זיך געפונען אין סיטי האל, וועלכער איז דאן פאר־וואנדעלט געוואָרען אין א דריינענדען האספיטאל פאר נויט־פאלען, און האט זיך געניאנטשעט מיט די פארוואונדעטע סאָלדאטען, ווען דער־דייטשער קאמאנדיר איז אריינגעקומען און געפרעגט:

"ווער איז דא דער מעיאר?"

— איך בין עס" — האט די פרוי געענטפערט. דאן האט די מוטיגע מא־דאם מאשערעו אויף שנעל ארגאנזירט א פראוויזאָרישע אדמיניסטראציע און האט אנגעפיהרט די מוניציפאלע געשעפ־טען.

איהר זעלטענער קוראזש און מלחמה רעגענסט זיינען בלויז באלוינט געווא־רען שפעטער מיט אן אויסצייכענונג פון עהרענלעגיאָן, נאָר אויך מיט דער ספע־ציעלער פרויען־לעגיע פאר איהר צו בלייבען לעבענס־לענגליכע בירגערמייסטערין פון סואסאן.

2.

ה. הוירבערט ספענסאר, דער וועטע־ראן־פארשער פון די דרום־אמעריקאנישע וויסענשעפטען, האט דערקלעהרט, אז פרויען האבען אין וויסענשאפטליכע עקספערי־צעיעס קיין פלאץ ניט אין זיינע אר־בייטען אין וויסענשאפטליכע